

Lägesrapport om tandvården till asylsökande m fl

Hur ser tandvården ut i Västra Götaland för asylsökande och för personer som vistas i Sverige utan tillstånd?

Enhet Tandvård svarar på följande:

- **Vem kan få tandvård i Sverige?**
- **2015 – Hur många asylsökande och tillståndslösa fick tandvård?**
- **2015 – erfarenheter i tandvården av flyktingmottagandet i Västra Götaland**
- **2016 – Hur många asylsökande och tillståndslösa fick tandvård – fram till 31 oktober**
- **2016 – nya erfarenheter under året**
- **2017 – planering och utmaningar för att klara tandvårdsbehoven**

Definitioner

- **Asylsökande** är en utländsk medborgare som har tagit sig till Sverige och begärt skydd mot förföljelse men som ännu inte fått sin ansökan slutligt prövad av Migrationsverket eller migrationsdomstol. Alla asylsökande har LMA-kort eller kvitto på asylansökan i avvaktan på LMA-kortet.
- **Personer som vistas i Sverige utan tillstånd** är personer som håller sig undan verkställighet av ett beslut om avvisning eller utvisning, samt personer som befinner sig i Sverige utan att ha ansökt om asyl.
- **Nyanlända** är personer som är mottagna i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd för bosättning på grund av flyktingskäl eller andra skyddsskäl. Även anhöriga till dessa personer anses vara nyanlända. En person är nyanländ under tiden som han eller hon omfattas av [Lag \(2010:197\) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare](#), det vill säga två. Källa Migrationsverket.

Vem kan få tandvård i Sverige?

Reglerna skiljer mellan den som är *folkbokförd* och den som är *asylsökande eller vistas här utan tillstånd*.

Alla som är folkbokförda¹ i Västra Götaland har fri tandvård fram till 31 december det år de fyller 24 år. Den som får uppehållstillstånd och blir folkbokförd i Västra Götaland har då rätt till fri tandvård för barn och tonåringar (3-19 år) och för unga vuxna (20-24 år).

Från 1 januari det år man fyller 25 får man själv bekosta sin tandvård – delvis med hjälp av de olika tandvårdsstöd som finns. (I övriga Sverige gäller 1 januari det år man fyller 20.)

Asylsökande och personer som vistas här utan tillstånd

- Fram till 18-årsdagen har personen rätt till regelbunden och fullständig tandvård i samma omfattning som de barn och ungdomar som är folkbokförda här. Omfattande behandlingar ska dock förhandsbedömas.
- Från 18-årsdagen har personen endast rätt till omedelbar tandvård och tandvård som inte kan anstå. När hon eller han fyllt 24 år är patientavgiften 50 kronor per besök.

Omedelbar tandvård och tandvård som inte kan vänta beskrivs i de regionala riktlinjerna *Tandvård för asylsökande med flera*. Dock ska mer omfattande behandlingar förhandsbedömas av Enhet Tandvård, för att tandvården ska ske på lika villkor i hela Västra Götaland.

Tandvården till asylsökande och personer som vistas här utan tillstånd finansieras genom statsbidrag.

Folktandvården har det primära behandlingsansvaret för asylsökande med flera

Patienter som inte fyllt 18 har dock rätt att välja vårdgivare.

I Västra Götaland får vuxna asylsökande behandlas akut av jourhavande privattandläkare. Privattandläkare har dock bara rätt att ge smärtlindring. Om den behandling som återstår kan anses vara *tandvård som inte kan anstå* ska patienten hänvisas till Folktandvården. På så vis säkras VGR individens rätt till akut tandvård².

---

¹ De som fått uppehållstillstånd ska ansöka om fullständigt personnummer och kan sedan bli folkbokförda.

² Omedelbar vård ska ges oavsett betalningsförmåga och utan att vara bosatt i landstingskommunen. Innebär skyldighet att avhjälpa smärta och akuta infektioner. Tandvårdslag (1985:125)

2015 – Hur många asylsökande och tillståndslösa fick tandvård?

Den 31 december fanns 28 000 asylsökande i Migrationsverkets mottagningssystem i Västra Götaland³. Ungefär 40 procent av dem – 11 000 personer – var under 18 år. Antalet barn och vuxna som vistades här utan tillstånd är okänt.

- **5 000 personer mellan 3 och 17 år** fick fullständig tandvård. Folktandvården som har det primära behandlingsansvaret⁴ och behandlade ungefär 4 000 av dessa medan privattandvården behandlade övriga. Det var alltså 5000 av de 11 000 personerna under 18 år som fick behandling. Det motsvarar 45 procent av de som inte fyllt 18 år.
- **2 000 personer mellan 18 och 24 år** fick omedelbar tandvård eller tandvård som inte kan anstå. Folktandvården behandlade 1 200 av dessa.
- **4 200 personer 24 år och äldre** besökte tandvården, det vill säga fick omedelbar tandvård eller tandvård som inte kan anstå. Detta är ungefär 35 procent av gruppen asylsökande i samma åldersgrupp.
- **Tandvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd** utgör än så länge en mycket liten del av den totala tandvården.

Den utbetalda vårdersättningen för tandvård till de 7 000 personerna mellan 0-24 år var 21 miljoner kronor, och Västra Götalandsregionen ersätts genom ett tillfälligt statsbidrag för vårdens merkostnader.

2015 – erfarenheter i tandvården av flyktingmottagandet i Västra Götaland

- Tandvårdsundersökningar har mer än fördubblats.
- Extra jourmottagningar har öppnats.
- Mobil tandvårdsutrustning finns vid flera asylboenden.
- Vårdprioriteringar inom målgruppen är vanligt.
- Ökat tryck på akuttandvården – men med ojämn geografisk belastning. Små enheter fått en särskild tung belastning på orter som har stora anläggningsboenden.
- Uteblivande från avtalade tider vid upprepade tillfällen på grund av brister i dialog med kontaktpersoner, gode män och ansvariga vid boenden.
- Tolkbristen är omfattande.
- Folktandvården har hittills hanterat situationen i huvudsak inom sin budget med hjälp av omprioriteringar.
- Under 2015 behandlade Folktandvården Västra Götaland nästan 670 000 personer. De 7 000 behandlade asylsökande som inte fyllt 24 år utgör därmed drygt en procent av alla behandlade patienter.

³ Totalt tog Sverige 2015 emot 162 900 asylsökande, varav 39 000 var under 18 år och 29 000 var mellan 18 och 25 år.

⁴ Förordning (1994:362) om vårdavgifter m.m. för vissa utläningar: Behandlingsansvaret för barn som inte fyllt 18 år ligger i första hand hos Folktandvården, men patienten har alltid rätt att välja vårdgivare

2016 – Hur många asylsökande och tillståndslösa fick tandvård – fram till 31 oktober?

Den 31 juli i år fanns 24 000 asylsökande i Migrationsverkets mottagningssystem i Västra Götaland. Den 31 mars fanns 10 300 asylsökande under 18 år i mottagningssystemen. Drygt en tredjedel av de som kommit till Sverige är under 18 år och omfattas därför av fri tandvård.

Antalet barn som vistas här utan tillstånd är fortfarande okänt.

- **5 300 personer mellan 3 och 17 år** fick tandvård under tiden fram till och med 31 oktober. Det är ungefär 50 procent av de som inte fyllt 18 år. Merparten behandlades av Folktandvården som har det primära behandlingsansvaret⁴.
- **1 900 personer mellan 18 och 24 år** fick under samma tid omedelbar tandvård eller tandvård som inte kan anstå.
- **4 100 personer som är 24 år och äldre** besökte tandvården från 1 januari till 31 oktober, det är ungefär 40 procent av gruppen asylsökande i samma åldersgrupp.
- **Tandvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd** utgör fortfarande en mycket liten del av den totala tandvården.

Antal behandlade patienter bedöms motsvara efterfrågan under året

2016 – nya erfarenheter under året

Den 1 januari hade antalet nyanlända⁵ i Västra Götaland ökat med 8 000 personer upp till och med 24 år, vilka har rätt till fri och fullständig tandvård.

Under våren beslöt Hälso- och sjukvårdsstyrelsen, att under resten av året förlänga maxtiden mellan två tandvårdsundersökningar med sex månader för Folktandvårdens unga patienter. Den förlängda tiden gäller patienter med låg risk att utveckla sjukdom, enligt den riskbedömningsmodell som gäller för alla barn och unga. Syftet var att frigöra tandläkare och tandhygienister för att kunna behandla fler barn och unga bland asylsökande, tillståndslösa och nyanlända. Samtidigt beslöts att vid stor arbetsbelastning på en enskild klinik ska prioriteringar ske i enlighet med Tandvårdslagen och vårdöverenskommelse med Folktandvården, som gäller sedan länge. Det innebär att planerad tandvård för vuxna patienter folkbokförda i Västra Götaland i undantagsfall kan försenas.

Västra Götalandsregionen fick 12 miljoner kronor i temporärt statsbidrag för att möta det ökade tandvårdsbehovet – främst hos nyanlända barn och unga. Folktandvården kunde därmed börja kalla dessa till tandvårdskontroller. Under hösten 2016 tillfördes ytterligare 7 miljoner – främst därför att personer som nu betecknas som nyanlända omfattas av mer fullständig tandvård än tidigare, samt att kostnaderna för specialisttandvård stigit under 2016. Dessa statsbidrag ska jämföras med Hälso- och sjukvårdsnämndernas sammanlagda beställning av barn- och ungdomstandvård, som för 2016 omsluter 375 miljoner.

Det temporära statsbidraget har till huvuddelen fördelas direkt till kliniker utifrån andel nyanlända barn och unga vuxna 3-24 år, medan en mindre del har avsatts för promotionsinsatser av mer lokal karaktär som information och möten vid flyktingboenden, vid hem för ensamkommande barn, i introduktionsklasser och föreningar med mera – samt för ett centralt kompetens- och driftsstöd till kliniker och behandlare.

⁵ Nyanlända har fått uppehållstillstånd och är folkbokförda – se definition på sidan 1. De har fri och fullständig tandvård.

Tack vare de temporära statsbidragen har tandvården för nyanlända barn och unga kunnat följa Västra Götalandsregionens *Riktlinjer om tandvård till barn 3-19 år* samt *Riktlinjer om fri tandvård till Unga Vuxna*, vilka gäller för alla som är folkbokförda i Västra Götaland.

Rutiner kring tandvård för asylsökande har förbättrats och bedöms som väl förankrade i verksamheten. Tandvårdens personal har också fått omfattande utbildningsinsatser kring:

- Infektionsmedicin
- Prioritering och vårdplanering för patienter med omfattande tandvårdsbehov
- Flykting- och migrationssituationen
- Etik

Den geografiskt ojämnt fördelade efterfrågan på akut tandvård – särskilt på mindre orter med stora anläggningsboenden – kvarstår men minskar succesivt. Folktandvården har i huvudsak kunnat hantera situationen med hjälp av omprioriteringar, och lokala kliniker indikerar att situationen har börjat stabiliseras.

Tolkar är mycket viktiga för kommunikation och patientsäkerhet – och behovet är fortfarande omfattande. Den stora mångfalden bland tandvårdens personal underlättar det viktiga patientmötet och detta är en väsentlig faktor för en god och säker vård.

Det är fortfarande en svårighet för Folktandvården att systematiskt kalla asylsökande barn till undersökning och fullständig behandling. Därför utvecklas en lösning för att förbättra tillgången till Migrationsverkets e-tjänst för statlig ersättning (så kallad MELKER-lista).

2017 – planering och utmaningar för att klara tandvårdsbehoven

Prognos för antalet nyanlända⁶ och asylsökande med flera

Antalet asylsökande i Migrationsverkets mottagningssystem i Västra Götaland kommer att minska successivt under året. Samtidigt ökar gruppen nyanlända 0-24 år som har rätt till fri och fullständig tandvård, och kommer att uppgå till 9 800 personer⁷.

Prognosen för antalet personer som vistas i Sverige utan tillstånd⁸ är mycket osäker. Detsamma gäller prognosen för andra flyktinggrupper och för anknytningsinvandring.

Statsbidrag och verksamhetstillskott

Den genomsnittliga faktiska vårdkostnaden för den fria tandvården till nyanlända 0-24 år överskrider kraftigt den fasta årliga ersättningen per person. Västra Götalandsregionen får även 2017 ett tillfälligt statsbidrag för vårdens merkostnader framförallt för nyanlända. Hälso- och sjukvårdsstyrelsen har därför beslutat om ett verksamhetstillskott på 19 miljoner kronor till tandvården för att höja vårdgivarnas fasta årliga ersättning per person bland nyanlända barn och unga. Detta så att vården kan ske enligt *Riktlinjer om tandvård till barn 3-19 år* samt *Riktlinjer om fri tandvård till Unga Vuxna*.

Statsbidraget för merkostnader för nyanlända inom hälso- och sjukvården och tandvården, kommer att förlängas som i ett riktat statsbidrag under tre år. Det säkerställer därmed landstingens ersättning över längre tid.

⁶ Nyanlända har fått uppehållstillstånd och är folkbokförda – se definition på sidan 1. De har fri och fullständig tandvård.

⁷ Beräkningen är gjord utifrån underlag från Migrationsverket.

⁸ Personer som vistas i Sverige utan tillstånd – se definition på sidan 1.

Offentlig eller privat tandvård

Landstingen kan nu själva bestämma om tandvård för asylsökande även ska bedrivas av privata vårdgivare med avtal, detta enligt ett tillägg i *Förordning (1994:362) om vårdavgifter m.m. för vissa utlänningar*. Västra Götalandsregionen kommer under slutet av 2016 att ta ett politiskt beslut i denna fråga.

FoU kring migrationshälsa inom tandvården

Tandhälsan och de faktiska vårdbehoven bland flyktingar och nyanlända är i hög grad oidentifierade och ny kunskap och studier behövs därför inom området. Möjligheten att ansöka om medel för forskning och utveckling av förebyggande hälsostudier har därför utvidgats till att även omfatta migrationshälsa inom tandvården.

Fortsatta behov inom tandvården av olika stöd; utvecklat kunskaps- och planeringsstöd, prioritering vid vårdplanering och behandling, utveckling av kommunikationsstöd, fortsatt gemensamt kompetens- och driftsstöd liksom förebyggande och ökad samverkan med andra aktörer och civilsamhälle.

Osäkerhet i prognosen

Det råder en stor osäkerhet i bedömningen av hur många flyktingar som kommer till Sverige under de närmsta åren. Migrationsverkets planeringsantagande är att antalet asylsökande och antalet ensamma barn på flykt som söker sig till Sverige är för 2017 något högre än för 2016.

God beredskap

Situationen under de senaste 1,5 åren har inneburit en stor utmaning för tandvården, en uppgift som mötts med stort engagemang. Bedömningen är att tandvården i Västra Götaland, med stora arbetsinsatser klarat denna uppgift på ett bra sätt.

Gunnar Henning

Tandvårdsstrateg

Enhet Tandvård

Koncernstab Hälso- och sjukvård

vgregion.se/Tandvardsenheten

Lagar, förordning och riktlinjer som anger rättigheter och skyldigheter

- Tandvårdslag (1985:125)
- Lag (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.
- Lag (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd
- Utlänningslag (2005:716)
- Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
- Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare
- Förordning (1994:362) om vårdavgifter m.m. för vissa utlänningar
- Regionala regler: Tandvård för asylsökande med flera
Riktlinjer om tandvård till barn 3-19 år
Riktlinjer om fri tandvård till Unga Vuxna